

Jak to vidím já

Odcizený Kafka

V příloze k „Atlasu univerzálních dějin židovského národa“ s názvem „Židé v českých zemích“ píší autoři B. Nosek a H. Krejčová na str. 13: „Národnostní otázka nebyla totiž v Království českém pouze problémem Čechů a Němců, ale zhruba od 70. let (19. stol. – pozn. autora) se stala i záležitostí Židů, kteří se jako příslušníci náboženské pospolitosti štěpili do dvou asimilačních táborů. Vývoj politických událostí a stále se zvěšující rozkol Čechů a Němců po r. 1848 vedly k tomu, že se většina Židů z Čech připojila na stranu liberálních Němců, v té době skutečně svobodomyšlných a pokrokových. Mnozí Židé se stali přímo exponenty německé liberální politiky (hlavně jako novináři) a zároveň měli i nezanedbatelný vliv na rozvoj německé ekonomiky. Proněmecký židovský trend podpořila vláda, vůči níž Židé pocítovali nemalý vděk za ústavu z r. 1867, která jim zaručovala naprostou rovnoprávnost před zákonem. Němci si navíc získali jejich velké uznání tím, že se v této zákonodárné činnosti velmi exponovali – a to za politické absence českého národa.“

Kromě shora popsáného procesu napomáhalo rozšíření němčiny v židovských rodinách ještě používání tzv. jidiš, což byla směs hebrejštiny a němčiny (a fungovala jako dorozumívací jazyk Židů hlavně ve středoevropských zemích).

Z těchto důvodů se v mnoha židovských rodinách v Čechách mluvilo německy a děti byly posílány do německých škol.

Jak tomu bylo u Kafků?

Kafkův otec přišel do Prahy z českého venkova. Všichni známi nebo lidé, kteří s ním měli co do činění, potvrzují, že mluvil česky lépe než německy a že německy mluvil se silným českým akcentem. Podle jeho představ ovšem byla němčina jazykem „lepší společnosti“, tedy vládnoucí třídy, a proto tento maloměstský despota nařídil, že se v jeho domácnosti bude mluvit německy (česky jenom se služebnictvem) a svého syna poslal do německého

gymnázia. Zasáhl tím negativně do jeho života, jakož i v mnoha jiných věcech, o kterých Kafka píše ve svém „Dopise otci“ (Brief an den Vater). Tolik k tomu, proč Kafka psal a mluvil německy. Ostatně v Rakousku se do dnes mluví a píše německy, protože rakouština jako jazyk neexistuje. A tím se dostáváme k jádru věci, tj. proč rozhodně odmítám, aby byl Franz Kafka označován za „rakouského“ spisovatele.

Když jsem objevil Kafkovo dílo, tj. jeho povídky a romány, začal jsem se zajímat o jeho životopis a o něho jako soukromou osobu. Ve většině slovníků, encyklopedií či lexikonů (hlavně cizojazyčných) jsem nacházel tvrzení, že Kafka byl rakouský spisovatel. Hned od začátku mě to poněkud iritovalo, ale nevěnoval jsem tomu větší pozornost. Až před nedávnem jsem v jednom starším ročníku časopisu Spiegel (č. 10 z roku 1971) četl článek „Onkels Schätze“ (Strýcovy poklady) a dopisy čtenářů k tomuto článku, kde jsem v jednom z nich našel toto tvrzení:

„Domnívá-li se Klaus Wagenbach, že se žádná země necítí být příslušná pro spisovatele německého jazyka, české národnosti a židovského vyznání, pak se mýlí; Waldviertel se cítí. Podle pojetí lineckého kulturfilozofa Ericha Signet-Fischnallera není Kafka žádná německo-česko-židovská koproduktce, nýbrž svým dílem, bytím a podstatou *rakouský autor*. Tedy když už trinita, tak k.u.k. a Franz K.“ (Uwe Schmidt, Frankfurt). Jinými slovy řečeno, Franz Kafka je tělem i duší Rakušan. Toto nehorázné tvrzení mě téměř omráčilo. Podívejme se tedy, jak je tomu s Kafkovým rakušanstvím doopravdy. Předem zdůrazňuji, že nechci z Kafky udělat Čecha, ale jsem rozhodně proti tomu, aby z něho byl dělán Rakušan.

Franz Kafka se narodil v Praze r. 1883. Praha byla i tenkrát hlavním městem Českého království, které ovšem v té době nebylo samostatné, ale patřilo do Rakousko-Uherského soustátí neboli habsburské monarchie. Tato monarchie byla soustátím nejméně dvanácti národností. Malý Kafka byl otcem poslán napřed do německé obecné školy a potom do německého gymnázia na Starém městě. O návštěvě těchto škol píše mimo jiné Hugo Hecht, Kafkův spolužák, následující: „Německá

obecná a lidová škola stála na Masném trhu, česká škola byla za rohem. Nemohlo být tudíž zamezeno tomu, aby nedošlo ke střetnutí obou národností. A jako vždy v dějinách, my Židé jsme stáli uprostřed mezi těmi dvěma skupinami a byli z obou stran bití.“ Už z této malé poznámky je zřejmé, že Židé byli v první řadě nikoliv jako příslušníci jiného náboženství, ale jako příslušníci jiného národa odmítáni. To se bude v Kafkově životě víckrát opakovat.

Po svém studiu na Karlově univerzitě v Praze a při své práci jako jurist u dělnické pojišťovny v Praze začal Kafka psát povídky a vydával je v nakladatelstvích v Drážďanech, Lipsku a Mnichově, ale ani jednu ve Vídni či jiném rakouském městě. Kafka sám se považoval za německého spisovatele. Jeho talent odhalil a chválil jako první velký německý spisovatel Thomas Mann, ale žádný Rakušan. Po rozpadu habsburského mocnářství na podzim roku 1918 byla 12. listopadu vyhlášena republika s názvem Deutsch-Oesterreich (Německé Rakousko), které mělo být připojeno k Německu. K tomu ovšem nedošlo, protože se proti postavily vítězné mocnosti. Trvalo pak desetiletí, než se začali Rakušané identifikovat se státem, který vlastně nechťeli a který skončil ve fašismu a byl Hitlerem (Rakušanem) v roce 1938 připojen k Německu (tzv. Anschluss).

Svou lásku a obdiv ke Kafkovi objevili Rakušané až po 2. světové válce, když se Kafka stal uznávaným a slavným spisovatelem, především u existencialistů a v USA.

Dlužno přiznat, že to Kafkovo rakušanství prezentují jeho vynálezci velmi obratně. Například udávají správně jako místo narození Prahu, ale o úmrtí naleznete sice správně, že zemřel v sanatoriu v Kierlingu u Vídně (čímž se zase navozuje jeho rakušanství), ale nikde nenajdete, že je pohřben v Praze a že měl československé státní občanství a také československý pas.

Ze shora uvedených skutečností vyplývá jednoznačně, že Kafka sice navštěvoval německé školy a psal německy, ale nebyl Rakušan. Myslím, že se můžeme sjednotit na tom, že *Kafka byl německy píšící pražský rodák židovského původu.*

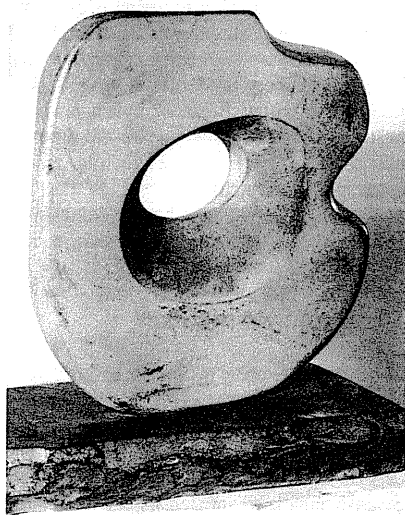
Toto označení vyjadřuje přesně jeho místo v životě i v literatuře. Všichni, kdo znají Kafkovo dílo a jeho životopis, zdůrazňují a uvá-

dějí spolu s P. Eisnerem, že „Kafka je možno vyložit jen z Prahy“. A jak píše R. Pytlík v úvodu své knížky *Pražská mozaika F. Kafky*:

„Praha nebyla Kafkovi jen životní kulisou, ale i zdrojem hlubokých citových a filozofických zážitků; proto je zdrojem tvorby, jež na „rozbitou“ skutečnost reaguje nejen poetikou fragmentu a koláží, ale osobitou mytologií a symbolikou. Překonal zajetí svého prostředí a ghetta a stal se výrazem kontaktů mezi pražskou německou a českou literaturou.“

Myslím, že shora uvedené argumenty vyvracejí přesvědčivě tvrzení o Kafkově „rakušanství“ a že by Společnost Franze Kafky mohla v tomto smyslu působit na příslušná nakladatelství, která vydávají životopisy velkých spisovatelů. Toho jsme Kafkovi dlužni.

V. KADLEC

Barbara Hepworth,
Prolomená forma (Amulet),
1962